

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՄԱՍԻՍ», ԹԻԻ 40

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՀԱՐՍ ԳԱՑՈՂԻ ՄԸ
Ո Դ Ի Ս Ա Կ Ա Ն Ը

1939

ՀՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՄԱՍԻՍ»

ՍՈՖԻԱ

891. 99

0-79

03 SEP 2013

61306

06 AUG 2010

06 NOV 2011

ԱՄԵՐԻԿԱ ՀԱՐՍ ԳԱՑՈՂԻ ՄԸ ՈՂԻՍԱԿԱՆԸ

Ա.

— Բա Աննիկ, նայէ՛ որ աս բախտը ձեռքէ չփախցը-
նես:

— Աղէկ ամա, Սուրբիկ տուտու, նայինք մարդը ին-
տո՞ր մարդ է:

— Ճանըմ, ես հարցուցի փնտռեցի, չատ շնորհքով
մարդ է եղեր, հե՛մ ալ հարուստ, գործը կարգին... ես քե-
զի սիրելու համար կ'ըսեմ կոր, ատ քու վարած կեանքդ
կեանք չէ աս տունին մէջ... հիմա որո՞ւ հետ ես:

— Շնորհքով տարիքը առած մարդ մը, Սեղոս էֆէն-
տի կ'ըսեն, վաճառական է եղեր:

— Նոր հարուստներէ՞ն է:

— Հին հարուստ է նոր հարուստ է չեմ գիտեր, միայն
սա գիտեմ որ սենեակիս վարձքը կու տայ կոր, ամսական
ալ 150 ոսկի կապած է, վրաս գլուխս ալ դատ:

— Արամը ի՞նչ ըրիր:

— Երբեմն կու գայ... նորէն բարեկամ ենք, բայց
խեղճը այս միջոցիս գործ չունի, պարագ կը պտտի կոր...
ինձէ նայելու կարողութիւն չունի:

— Ֆրանսացի զինուորական մըն ալ ունէիր:

— Անիկա երեք շաբաթ առաջ մեկնեցաւ, ինձի հետը
տանիլ ուզեց, չի գացի:

— Շատ աղէկ ըրիր... պիտի տանէր նէ՛ թող կարգը-
ուէր հետդ ու այնպէս տանէր:

— Ես ալ անանկ ըսի, բայց չուզեց, հոն կ'երթանք
կը կարգուինք, ըսաւ:

— Պարզապէս քեզ խաբելու համար, էրիկ մարդ չե՞ն
մի, Աստուած ամենուն ալ պիլան տայ... սոխին անուշը
չըլար:

2978-2010

— Անանկ է նէ ինչո՞ւ ինծի կարգել կ'ուզես կօր ատ ամերիկացի մարդուն հետ:

— Ասիկա ուրիշ, ասիկա լուրջ բան մըն է, մարդը չէնք շնորհք պիտի ամուսնանայ, ընտանիք պիտի կազմէ, դուն ալ անկանոն կեանքէն պիտի ազատիս... դուն դեռ չատ երիտասարդ ես, խելքդ չհասնիր, աս քու բռնած ճամբադ չըլլար, եկուր խօսքս մօտիկ ըրէ՛, հաւանութիւնդ տո՛ւր պատկերդ զրկենք, հաւնի նէ՛ գործը լմցնենք: Դուն իր պատկերը տեսար...

— Մայմուն կը նմանէր կօր:

— Պեխը մօրուքը ածիլած է՝ անոր համար... Ամերիկայի մէջ սովորութիւնը այսպէս է եղեր, եա չէ՝ նէ՛ քիթը բերանը տեղը երիտասարդ մըն է:

— Նայինք իրաւցնէ հարո՞ւստ է:

— Հարուստ չըլլայ նէ՛ կը գրէ՞ քի աղջկան հաւնիմ նէ՛ հազար ոսկի կը զրկեմ ճամբու ծախքի համար:

— Ըսել է քու խելքիդ յամար կը առնաս կօր Ամերիկա հարս երթալս:

— Ճանքմ, հարկաւ հարմար կը տեսնամ, քեզի համար այս վիճակէդ ազատելու մէկ հատիկ միջոցը այդ է: Խօսքը մէջերնիս, քեզի Պոլտոյ մէջ առնող չըլլար ասկէ ետքը:

— Այդ իրա՛ւ է:

— Անանկ է նէ՛ հիշ մի մտածէր, պատկերդ տո՛ւր զրկենք, ես ալ պարէ սայեյիք քանի մը փարա առնեմ:

— Քովս պատկեր չունիմ, հատ մը կայ, բայց աղէկ չէ, նոր մը քաշել տալու է:

— Է՛յ, քաշել տո՛ւր, սուղ բան մը չէ ե՛ս:

Կարծեմ պէտք չմնաց ներկայացնելու երկու խօսակիցները: Միայն աս չափը ըսեմ օր Աննիկ հազիւ 23 տարեկան նրբահասակ սիրուն աղջիկ մըն էր, թաղային վարժարանէ մը չըջանաւարտ, որ 18 տարեկան հասակին ուրբ մնացած էր և նիւթական աննպաստ պայմաններու մէջ մոլորած էր ուղիղ ճամբէն, չափաւորութեան սահմանին մէջ սակայն:

Իսկ Սուրբիկ տուտու Աննիկի մօր բարեկամուհին էր և քիչ մըն ալ հեռաւոր ազգականը: Ընդհանրապէս ամուս-

նութեան միջնորդութեամբ կը նայէր կեանքի իրադարձութիւններուն: Աննիկը, որ իր ձեռքը մեծցած էր, աղջկանը պէս կը սիրէր և սրտանց կը ցաւէր որ իր բարեկամուհին աղջիկը առաքինութեան ճամբաներէն չէր ընթանար, բայց կը չքմեղացնէր զայն, մօտէն ծանօթ ըլլալով անոր սայթաքումին պատճառներուն:

Աննիկ իրաւցնէ համոզուած էր Սուրբիկ տուտուի խօսքերուն և հետեւեալ օրն իսկ իր լուսանկարը քաշել տուաւ և շաբաթ մը ետքը յանձնեց միջնորդ կնոջ:

Ամիսուկէս ետքը Սուրբիկ տուտու, ճառագայղաղէմ, եկաւ գտաւ Աննիկը,

— Աչքդ լոյս, գոչեց զայն տեսնալուն պէս:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց աղջիկը:

— Նամակ եկաւ Ամերիկայէն:

— Է՛յ, ի՞նչ կը գրէ կօր:

— Պատկերդ բէք հաւնեմ է, հազար ոսկին զրկէ որ անմիջապէս պէտքերդ հոգաս ճամբայ ելլես:

— Դրամները որո՞ւ քովն են:

— Հոս ազգական մը ունի, անոր զրկեր է... ազգականը եկաւ ինծի գտաւ, ըսաւ որ քեզ իրեն տանիմ: Միասին ելթանք, պէտքերդ առնէք, անցագիրդ հանէք ու ճամբայ ելլես:

— Անմիջապէ՞ս...

— Հարկաւ անմիջապէս, մարդը անանկ գրեր է:

— Աղէկ բայց ես իր ազգականին պէտք չունիմ... ինքնիրենս կրնամ հարկ եղածը հօգալ, ինք թո՛ղ միայն դրամը վճարէ:

— Ճանքմ, եկուր մէյ մը երթանք ազգականը տեսնանք քե անոր հետը գործդ ուղածիդ պէս կը կարգադրես:

Աննիկ հաւանեցաւ և երկուքը միասին ուղղուեցան Պոլտոյ կողմը խանութ մը ուր ամերիկացի փեսացուն ազգականը նպարավաճառութիւն կ'ընէր:

Այս վերջինը 40 տարեկանի մօտ, թաւ պիւերով, հաստ յօնքերով, գիրուկ ու բարեմիտ անձ մըն էր և թումաս աղա կը կոչուէր:

Սուրբիկ տուտու ներկայացումը կատարեց:

Թոմաս աղա ուշադիր դիտեց աղջիկը ու ըսաւ.

— Աղջիկս, կարծեմ հայրդ մայրդ մեռած են:

— Այո՛, պատասխանեց Աննիկ, հօրս մեռնելը տասը տարի է, իսկ մայրս հինգ տարի է ի վեր մեռած է:

— Ա՛խ, վառվառ հանրմը, միջամտեց Սուրբիկ տուտու, լուսերու մէջ պառկի, ան ի՛նչ անլնամ կնիկ էր... տեսնալու էիք Թոմաս աղա, ինչ պարկեշտ, ի՛նչ պատուաւոր, ի՛նչ աշխատասէր, ձեռքէն ալ ամէն բան կուգար, կար մը կը կարէր կերակուր մը կ'եփէր որ... տեսնալիք բան էր:

— Է՛յ մօրդ մեռնելէն ետքը որո՞ւ քով մնացիր:

— Մօրաքրոջ քովը, պատասխանեց Աննիկ:

— Մինչեւ հիմա հոն է, ընդմիջեց Սուրբիկ տուտու, Փէմպէ հանրմ կ'ըսեն, քրոջմէն վար չմտար, բե՛հ շնորհքով կնիկ է... էրեկն ալ շատ աղա մարդ է, Մարտիրոս աղա պիլի կը ճանչնաս, Գոլմ Գաբու խուրու խահուէճի է...

— Ձեմ լսած, պատասխանեց Թոմաս էֆէնտի:

— Գոլմ Գաբուի մէջ ամէն մարդ կը ճանչնայ:

— Հայրդ մայրդ քեզի բան մը թողուցի՞ն, հարցուց նպարավաճառը խօսքը Աննիկին ուղղելով:

— Բի՛շ մը դրամ, բաւական ալ կարասի թողուցին, անով ապրեցայ մինչեւ հիմա:

— Աւա հիմա ամէն բան հատած է, բան մը չէ մնացած, միջամտեց Սուրբիկ տուտու, ողջ ըլլայ Մարտիրոս աղան ու Փէմպէ հանրմը, իրենց աղջկան պէս կը հոգան... արդէն Աննիկը իրենց աղջիկը կը սեպուի:

Իրողութիւնը այն է որ Փէմպէ և Մարտիրոս բացարձակապէս երես դարձուցած էին Աննիկէն, այն օրէն ի վեր ուր այս վերջինը ապրելակերպ մը ընտրած էր որ չէր համապատասխաներ իրենց բարոյականի մասին ունեցած ըմբռնումներուն:

Թոմաս աղայի ուշադրութիւնը գրաւած էր Աննիկի սուղնոց և քիչ մը պոռոտ արդուղարդը, գլխարկը և մանաւանդ օղերն ու մատանիները:

— Կը տեսնամ որ, ըսաւ, մօրաքոյրդ քեզ շատ լաւ

կը հագուեցնէ կոր... նոյնիսկ օղ ու մատնի ալ առեր է:

— Անոնք մօրմէն մնացած են, բացատրեց Սուրբիկ տուտու որ բնաւ ախորժ չէր զգար նպարավաճառին այդ մանրակրկիտ դիտողութիւններէն:

— Է՛յ, հիմա ի՛նչ բանի պէտք ունիս տեսնենք, հարցուց Թոմաս աղա:

— Նախ ճամբու հագուստ մը կ'ուզեմ, յետոյ վերարկու մը, յետոյ գլխարկ, կօշիկ, ձերմակեղէն, սնտուկ, պալուսակ, ևլն:

— Բայց աղջիկս, եթէ այդ ամէնքը առնելու ելլենք, վախճամ ճամբու համար դրամ պիտի չմնայ: Ատ ըսածներդ քանի՞ օսկիով կ'ըլլան:

— Կարծեմ 3-400 օսկին կը բաւէ, պատասխանեց Աննիկ:

— Ինչ է նէ՛ դրամը քեզի համար զրկուած է քեզի համար պիտի ծախսենք, միայն թէ այդ բաները որո՞ւ հետ պիտի առնուին:

— Դուք դրամը կու տաք, ես կ'առնեմ, պատասխանեց Աննիկ:

— Ատանկ չըլլար, աղջիկս, ես ստիպուած եմ մանրամասն հաշիւ տալ պարոն Արմենակին:

Արմենակ այն անձն էր որուն հարս պիտի երթար Աննիկ:

— Ես մէկիկ մէկիկ ըրած ծախքերս կը նշանակեմ և հաշիւը ձեզի կը բերեմ, դիտել տուաւ աղջիկը:

— Ատ ալ չըլլար:

— Ուրեմն ինչպէ՞ս պիտի ընենք:

— Վաղը առտու դարձեալ հոս կու գաս և տիկին Անթառամին հետ կ'երթաք պէտք եղածները կ'առնէք:

— Տիկին Անթառամը ո՞վ է:

— Իմ տիկինս է, պատասխանեց նպարավաճառը հըպարտ չեչուով մը:

— Ի՞նչու համար ձեր տիկինը անհանգիստ ըլլայ:

— Անհանգստութեան բան չի կայ, ինքն ալ ժամանակ կ'անցընէ:

— Լաւ, թո՛ղ այդպէս ըլլայ, պատասխանեց Աննիկ զժգոհ դէմքով մը:

Եւ քիչ մըն ալ մնալէ ետքը նպարալուծառին խանու-
թը Սուրբիկ և Աննիկ մեկնեցան:

— Աս մարդը փեք մամածակ մէկը կ'երեւայ կոր, ը-
սաւ Սուրբիկ տուտու:

— Ինծի ալ անանկ երեւաց, պատասխանեց Աննիկ:

— Կը վախճամ որ կ'ելլայ քու մասիդ տեղեկութիւն
կը հարցնէ:

— Վախճալիք ի՞նչ կայ...

— Հապա եթէ իմանայ թէ ի՞նչպէս ապրած ես մին-
չեւ այսօր:

— Աս ալ հոգդ չըլլայ:

— Բայց գործը ջուրը կ'իյնայ:

— Ի՞նչ ընենք... արդէն այդ գործը չատ սրտովս չէ:

— Աննիկ, աղջիկս, սխալ կը մտածես կոր, ընդհակա-
ռակը այդ գործը ձեռքէ փախցնելու չի դար, ասանկ բախտ
միշտ չի պատահիր:

— Է՛յ, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ:

— Ինծի մնայ նէ՛ այսօրուընէ ատ քու Սեդրոս էֆէն-
տիիդ հետ կը կտրուիս: Կ'երթամ մօրաքրոջդ տունը կը նս-
տիս մինչեւ ճամբայ ելլելու օրդ:

— Մօրաքրոյրս զիս տունը կ'ընդունի՞:

— Ինչո՞ւ պիտի չընդունի. հիմա որ ալ օրինաւորա-
պէս պիտի ամուսնանաս... ես կ'երթամ այսօր զինքը կը
տեսնամ և ամէն բան տեղն ի տեղօք կը պատմեմ ու զին-
քը կը համոզեմ: Դուն նայէ՛ որ սա քու մարդոցդ հետ կը-
տրուիս:

— Ատիկա դիւրիւն է:

— Ես ալ կ'երթամ մօրաքրոյրդ կը տեսնամ, խնդիրը
կը կարգադրեմ:

Սուրբիկ տուտու բաժնուեցաւ Աննիկէն հետեւեալ օրը
գալու խոստովով: Մանկամարդ աղջիկը ճամբան շարունա-
կեց և եկաւ Բերայ: Այս անակնկալ ամուսնական ծրագիրը
զինքը բաւական չփութած էր, այսուհանդերձ չատ զժգոհ չէր

Ամերիկա երթալու հեռապատկերէն:

Յանկարծ, Բերայի չիտակին վրայ իր դէմը եկաւ Ա-
րամը:

— Վա՛յ, Աննիկ, ուրկէ՞ կու գաս ըսաւ երիտասարդը
իրեն մօտենալով:

Ինչպէս ըսինք, Արամ Աննիկի բարեկամն էր որ քիչ
մըն ալ աւելի:

— Պուխ գացած էի, ըսաւ աղջիկը:

— Ի՞նչ գործի վրայ ես:

— Մեծամեծ գործերու վրայ... սանկ տեղ մը երթանք
նստինք ու պատմեմ:

Երկուքը միասին մտան դարեջրատուն մը: Արամ եր-
կու գաւաթ դարեջուր ապսպրեց:

— Կը կարգուիմ կոր, ըսաւ Աննիկ երիտասարդին:

— Ատիկա նոր բան չէ քեզի համար, պատասխանեց
Արամ խնդալով:

— Այս անգամ լըջօրէն:

— Ո՞ր խնթն է որ քեզի հետ լըջօրէն կ'ամուսնանայ
կոր:

— Չեմ ճանչնար տտկաւին, միայն լուսանկարը տե-
սած եմ:

— Իսկ ինք քեզի տեսած է:

— Ինքն ալ միայն լուսանկարս տեսած է:

— Հասկցայ, գոչեց Արամ, Ամերիկայէն է:

— Զիշտ գուշակեցիր:

— Կ'ուզե՞ս որ իբրեւ բարեկամ քեզի խորհուրդ մը
տամ անկեղծօրէն:

— Տո՛ւր տեսնենք:

— Վազ անցիր այդ ամուսնութենէն:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Աննիկ զարմացած:

— Որովհետեւ չես կրնար երջանիկ ըլլալ այդ մարդուն
հետ:

— Բայց դուն մարդը ուրկէ՞ կը ճանչնաս:

— Պէտք չի կայ յատկապէս զինքը ճանչնալու, ամե-
րիկացի փեսաները, ամէնքն ալ, միւսնոյն կաղապարին վրայ

չինուած մարդիկ են, եթէ մէկ քանի հատը ճանչցած ես
բաւական է ամէնքն ալ ճանչցած ըլլալու համար:

— Բայց իմ առնելիքս պատկերին վրայէն չնորհքով
մէկը կ'երեւայ կոր:

— Ամերիկայէն եկած լուսանկարներուն բնա՛ւ հա-
ւատք մի՛ ընծայեր: Շատ անգամ կը պատահի որ փոխանակ
բո՛ւն իրենց լուսանկարը զրկելու, ուրիշ աւելի երիտասարդ
եւ գեղեցիկ բարեկամի մը կամ նոյնիսկ օտարի մը պատկե-
րը կը զրկեն... աւելին կայ, գիտե՞ս վերջերս ի՞նչ պատա-
հեցաւ:

— Ի՞նչ, հարցուց Աննիկ:

— Ամերիկացի հայ մը, անցեալ տարի, իր պատկերը
զրկած և ամուսնանալու համար աղջիկ մը ուզած էր: Պատ-
կերին մէջ ոտքի վրայ կեցած էր, մէկ ձեռքը գաւազան
բռնած, իսկ միւս ձեռքը, դէպի իրեն կռնակը տարած:

— Ատկէ ի՞նչ կ'ըլլայ, հարցուց Աննիկ:

— Սպասէ՛ և մտիկ ըրէ՛: Իմ ազգականներէս մէկուն
կը բերեն ցոյց կու տան և կ'առաջարկեն որ այդ երիտա-
սարդին հետ ամուսնանայ: Աղջիկը կը հաւնի, բանակցու-
թիւններ կ'ըլլան, ճամբու ծախքը կուգայ...

— Որչա՞փ, ընդմիջեց Աննիկ:

— Կարծեմ հինգ հարիւր ոսկի:

— Իմ մարդս հազար ոսկի զրկած է:

— Խնդիրը ատոր վրայ չէ, ինծի մտիկ ըրէ: Ազգա-
կաննիս ճամբայ կ'ելլայ, կ'երթայ Ամերիկա ուր փեսացուն
կու գայ զինքը զիմաւորելու նախապէս փոխանակուած լու-
սանկարներուն չնորհիւ, իրար կը ճանչնան, իրարու կը մօ-
տենան և աղջիկը ի՞նչ տեսնայ աղէկ...

— Ի՞նչ, հարցուց Աննիկ:

— Փեսացուն մէկ թեւը կտրուած էր:

— Թեւը կտրուած, գոչեց Աննիկ զարմացած:

— Այո՛, այն թեւը որ լուսանկարին մէջ իբր թէ ե-
տին տարած էր, բնաւ գոյութիւն չունէր:

— Է՛յ, աղջիկը ի՞նչ կ'ընէ երբ ատիկա կը տեսնայ:

— Բացարձակապէս կը մերժէ հետը ամուսնանալ:

— Ու կը վերադառնայ Պոլի՞ս:

— Ո՛ւ, ուրիշ երիտասարդ մը կը գտնէ ու անոր հետ
կ'ամուսնանայ:

— Ահա՛ զուարճալի պատմութիւնը... գոնէ անոր հետ
երջանի՞կ է հիմա:

— Լուր չունիմ:

— Իմ նշանածցուիս թեւերուն մասին վախ չունիմ,
ըսաւ Աննիկ, երկու թեւերն ալ կ'երեւան կոր պատկերին
մէջ, միայն թէ ոտքերը չեն երեւար:

— Քուկինդ ալ ուրեմն կրնայ առանց ոտքի մէկը ըլ-
լալ:

— Խենթ խօսքեր մի՛ ընէր:

— Ամէն բան կրնայ պատահիլ աշխարհի մէջ... մա-
նաւանդ Ամերիկայի մէջ:

— Եթէ ատանկ բան մը ըլլայ ես ալ քու ազգականիդ
պէս կ'ընեմ, ուրիշ մէկու մը հետ կ'ամուսնանամ:

— Եթէ անոր պէս բախտ ունենաս մէկը գտնելու:

— Ամերիկայի մէջ մա՞րդ կը պակսի, չե՞ս տեսնար,
հոսկէ ամէն չոգենաւով 8-10 աղջիկ կ'երթան կոր կարգը-
ւելու համար:

Երկու երիտասարդները շարունակեցին իրենց խօսակ-
ցութիւնը: Արամ ի զո՛ւր փորձեց համոզել իր բարեկամու-
հին որ հրաժարի Ամերիկա երթալու խորհուրդէն:

— Որոշումս տրուած է, պատասխանեց Աննիկ վճռա-
բար:

Աննիկ իրիկունը երբ իր տարէց սիրահարին Սեղոս
էֆէնտիի հետ առանձնացած էր իր սենեակը, դարձեալ ա-
նոր հետ ալ խօսք բացաւ իր մեկնումին մասին:

— Գիտե՞ս, ութը տասը օրէն կ'երթամ կոր, ըսաւ:

— Ո՛ւր, հարցուց Սեղոս էֆէնտի:

— Ամերիկա...

— Ամերիկա ինչո՞ւ կ'երթաս կոր:

— Ամերիկա ինչո՞ւ կ'երթան, ամուսնանալու համար:

— Կատա՞կ կ'ընես:

— Ընդհակառակը շատ լըջօրէն կը խօսիմ... ամէն

բան եղած ըմբռն է, նոյնիսկ ճամբու ծախքս եկած է...

— Բայց մինչև այսօր բնաւ բան մը չըսիր:

— Սպասեցի որ ամէն բան կարգադրուի ու այնպէս գործը մէջտեղ հանեմ, բայց այսօր ստիպուած եմ իմաց տալու, որովհետեւ թերեւս այս վերջին գիշերն է որ միասին պիտի անցընենք:

— Ինչո՞ւ համար... քանի որ դեռ 8-10 օր հոս ես:

— Հաւանական է որ մօրաքրոջս տունը երթամ և հոն մնամ մինչև մեկնած օրս:

— Շէնք չնորհք հոս նստեր էիր, պատիւովդ կ'ապրէիր կոր, այդ Ամերիկան ուրկէ՞ հանեցիր:

— Բախտ մըն էր որ ներկայացաւ, չուղեցի ձեռքէ փախցնել:

— Տեսնենք իրաւոյնէ բա՞խտ է թէ անբախտութիւն: Սեղբոս էֆէնտին ալ ջանաց համոզել Աննիկը այդ ա-մուսնութենէն հրաժարելու, բայց աղջիկը նոյն պատասխա-նը տուաւ:

— Որոշումս տրուած է:

— Այդ որոշումը վեր ի վայր կը չըջեր Սեղբոս էֆէն-տին հանգստաւէտ կեանքը, որ հաղիւ յաջողած էր ստեղծել:

Աննիկ նշմարեց իր բարեկամին տխրութիւնը և ու-զեց ամոքել զայն:

— Տեսնենք դեռ ինչ կ'ըլլայ, ըսաւ. թերեւս վերջին վայրկեանին միտքս կը փոխեմ ու կը մնամ... միայն թէ գէշը այն է որ իմ ճամբու ծախքերուս և ուրիշ պէտքե-րուս համար զրկած հազար ոսկիէն երկու հարիւր ոսկին ար-դէն առի ու ծախսեցի:

— Ատիկա բան մը չէ, պատասխանեց հարուստ սի-րահարը. երկու հարիւր ոսկիին խօսքը չըլլար, եթէ պէտք ըլլայ կը վճարենք, դուն նախ այդ ծրագիրէդ հրա-ժարէ:

— Կեցիր այդ մասին լաւ մը խորհիմ:

Ինչպէս ընթերցողները գիտեն, Աննիկ պարզապէս կը ստէր, Հազար ոսկիէն զրամ առած չէր, բայց այդ խօսքը

մէջտեղ նետելով գետին կը պատրաստէր ապագայ շահ-գործումի:

Աղջիկը ինքնիրեն կ'ըսէր.

— Եթէ երթամ՝ 200 ոսկին կ'առնեմ կը փախչիմ, իսկ եթէ չերթամ՝ նորէն 200 ոսկի շահած կ'ըլլամ:

Ինչպէս կը տեսնէք Աննիկ նոր ոճով գործնական աղջիկ մըն էր:

Հետեւեալ օրը Սուրբիկ տուտուին հետ կրկին գնաց թոմաս էֆէնտիի խանութը ուր թոմասի կինը եկած էր, որպէս զի միասին պէտք եղած գնումները ընեն:

Ամբողջ օրը այդ գնումներով անցուցին: Վերջապէս նպարավաճառին կինը վերադարձաւ իր տունը, Աննիկը ա-ռանձին թողնով Սուրբիկ տուտուին հետ:

— Մօրաքոյրդ տեսայ, ըսաւ այս վերջինը մանկա-մարդ աղջկան:

— Է՛յ, ինչ ըսաւ:

— Մինչև ճամբայ ելլալը թո՛ղ գայ մեզի հետ նստի կ'ըսէ կոր:

Կ'երթամ ամա հետս քիթ պոչ պիտի չընէ:

— ձանրմ, խեղճ ես, ինչո՞ւ քիթ պոչ ընէ... ընդ-հակառակը շատ ուրախ էր որ Ամերիկա հարսկ'երթաւ կոր, «ընտանիքին նամուսը պիտի փրկուի» կ'ըսէ կոր:

— Ընտանիքին նամուսը բա՞ն մը եղեր էր...

— Ինչու տտանկ կ'ըսես, Աննիկ, ատ քու վարած կեանքդ կեա՞նք էր...

— Սուրբիկ տուտու, բերանս բանալ մի՛ տար, ինծի բամբասելուն թո՛ղ քիչ մըն ալ իրենց ըրածներուն նա-յին:

Մտքի այս տրամաբանութեան ներքեւ Աննիկ փո-խադրուեցաւ իր մօրաքրոջ տունը և իր յարաբերութիւն-ները խզեց իր նախկին բարեկամներուն հետ:

Չմոռնամ ըսելու որ վերջին ժամուն յաջողած էր վար-պետութեամբ 200 ոսկին առնել Սեղբոս էֆէնտիէն ըսելով որ հրաժարած է Ամերիկա երթալու ծրագրէն, սակայն ինչ ինչ պատճառներով ստիպուած է քիչ մը ժամանակ մօրա-քրոջը տունը մնալ:

Անցագրի գործողութիւնները աւարտեցան և օր մըն ալ թոմաս աղա ըսաւ Աննիկին.

— Ամէն բան պատրաստ է, չոգենաւին տոմսակն ալ առի մինչեւ Նիւ Եորք, վաղը ճամբայ պիտի ելլես:

Եւ այս առթիւ իրեն յանձնեց 350 ոսկիի մօտ գումար մը, որ աւելցած էր Արմենակին ղրկած հազար ոսկիէն:

Հետեւեալ ցերեկ Աննիկ թովմաս աղայի բնկերակցութեամբ եկաւ Կալաթայի քարափը, Նախ գացին այն գործակալութեան, ուրկէ առած էին տոմսակը:

— Մենք ալ արդէն անմիջապէս չոգենաւ պիտի երթանք, ըսաւ թոմաս:

— Իրաւցնէ երջանիկ էք եղբր, ըսաւ գործակալը Աննիկին դառնալով, բախտաւոր աստղի մը տակ ծնեք էք... ձեզի պէս երջանիկ անձ չառ քիչ կը գտնուի...

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց աղջիկը:

— Անանկ հոյակապ չոգենաւով մը պիտի ճամբորդէք, որուն նմանը երբեք չէ տեսնուած Պոլսոյ նաւահանգիստը:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք...

— Հրաշալի չոգենաւ մը. արագութիւն, հանգստաւէտութիւն, ելեքտրական լոյս, լոգարան, սալոն, սինէմայի սրահ, անթիւ հեռագիր, ժամը 22 մղոն արագութիւն, անթերի սպասարկութիւն, ճոխ և զմայլելի կերակուրներ... ո՞ր մէկը ըսեմ. ճշմարիտ պալատ մը, հազարումէկ գիշերներու արժանի պալատ մը...

— Ուղղակի Նիւ Եորք պիտի երթայ այնպէս չէ՞:

— Ողղակի, անսայթաք, անխոտոր... ճիշտ ութը օրէն հո՞ն էք:

Տօմսակի մասին հարկ եղած ձեւակերպութիւնը աւարտելէ, և մնացած դրամը վճարելէ ետքը. Աննիկ և թոմաս ուղղուեցան չոգենաւ:

Աննիկ երրորդ կարգի տոմսակով կը ճամբորդէր: Զինքը առաջնորդեցին խցիկ մը, ուր վեց հատ փոքրիկ անկողիներ կային վրայէ վրայ, պայուսակներով խճողուած այդ նեղ ծակին մէջ շարժուելու տեղ չի կար: Աննիկ իր պայուսակը հոն ձգելէ ետքը, թոմասի հետ ելաւ վերնայարկ

Շոգենաւին մէջ գրեթէ շարժուելու տեղ չի կար, այնչա՛փ չառ էր բաղմութիւնը:

Թոմաս մէկ քանի խրատական խօսքեր ուղղելէ ետքը Աննիկին, բարի ճամբորդութիւն մաղթեց և հեռացաւ:

Աննիկ սկսաւ անդին ասդին պտտիլ յուսալով որ ծառայութիւնը մը կը տեսնէ: Շոգենաւը գոր գործակալը այնքան փայլուն գոյներով նկարագրած էր, յուսական փոքրիկ չոգենաւ մըն էր ուր աղտոտութիւնը կը մրցէր հնութեան հետ:

— Վա՛յ ստախօս, կ'ըսէր մանկամարդ աղջիկը, յիշելով գործակալին խօսքերը, ա՞յս է եղբր նմանը չտեսնուած հոյակապ չոգենաւ... այս ա. տիճան ալ խաբեբայութիւն կ'ըլլա՞յ. մարդը պարզապէս մեր քթին խնդացեր է... այս չոգենաւով ինչպէ՞ս մինչեւ Ամերիկա պիտի երթանք... վախճում կէս ճամբան պիտի չկրնանք հասնել...

Այս տխուր խորհրդածութիւններուն մէջն էր հրբ յանկարծ ձայն մը գոչեց.

— Աննիկ, դո՞ւն ես...

Մանկամարդուհին ետին դարձաւ և ուրախ զարմանքի ճիչ մը արձակեց:

— Վա՛յ Գուրգէն...

Գուրգէն մին էր այն երիտասարդներէն որուն հետ Աննիկ, առաջին անգամ արգիլեալ պտուղէն ճաշակած էր և որ բաւական ժամանակէ ի վեր կորսնցուցած էր տեսողութիւնէ:

— Ի՞նչ կ'ընես այստեղ, հարցուց երիտասարդը:

— Կ'երթամ կոր, պատասխանեց Աննիկ:

— Ո՞ւր...

— Ամերիկա:

— Ամերիկա երթաս ի՞նչ պիտի ընես:

— Պիտի ամուսնանամ...

— Խենթեցա՞ր, քա Աննիկ... Ամերիկա երթալ տա՞մուսնանալու համար, ա՛ռ քեզի տարօրինակ բան մը:

— Տարօրինակ ինչո՞ւ ըլլայ, չէ՞ք չնորհք գործ է ը-

բաժնի, պիտի ամուսնանամ, ընտանիք կազմեմ, պատիւովս
պիտի ապրիմ... դուն ո՞ւր կ'երթաս:

— Ես Փարիզ կ'երթամ կոր:

— Ըսելէ այս շոգենաւով չես ճամբորդեր:

— Ի՞նչու համար...

— Այս շոգենաւը ուղղակի Նիւ Նորք կ'երթայ կոր:

Գուրգէն սկսաւ քահքահ խնդալ:

— Նիւ Նորք մի, գոչեց... Բիրէէն անդին չերթար:

— Բիրէն ի՞նչ է, հարցուց Աննիկ որուն աշխարհա-
գրական ծանոթութիւնները շատ սահմանափակ էին և Պոլ-
սոյ սահմաններէն անդին չէին անցներ:

— Բիրէն Աթէնքի նաւահանգիստն է և Աթէնք Յու-
նաստանի մայրաքաղաքն է, բացատրեց Գուրգէն:

Երկու բարեկամները չափազանց ուրախ էին այս ա-
նակնկալ հանդիպումէն և խօսակցելով ժուռ կու գային շո-
գենաւին վերնայարկը:

Երկու ժամ անցաւ և տակաւին մեկնումի որեւէ նշան
չէր երևար:

— Ինչո՞ւ ճամբայ չենք ելլիր, հարցուց Աննիկ:

— Ո՞վ գիտէ... նաւապետին հարցուր:

— Եկած ատեննիս գործակալը ըսաւ որ շոգենաւը ժա-
մէ մը ճամբայ պիտի ելլէր:

— Կը տեսնամ որ գործակալին խօսքերը լրբեւ Ս.
Գիրքի պատգամ կ'ընդունիս կոր... շատ միամիտ ես եղեր:

Գուրգէն իրաւունք ունէր Աննիկը միամիտ կոչելու:
Արդարեւ շոգենաւը քարափին կառչած մնաց մինչև յաջորդ
առաւօտ և այն ատեն միայն բարեհաճեցաւ ճամբայ ելլել:

Չորս օր ետքը, արկածալից ուղեւորութենէ մը ետք, կը
հասնէին Բիրէ: Աննիկին առաջին գործը եղաւ, ցամաք ել-
լելուն պէս, Գուրգէնի հետ երթալ շոգենաւի գործակալու-
թեան և հարցնել թէ ե՞րբ շոգենաւ կար Ամերիկայի հա-
մար:

— Յայտնի չէ, պատասխանեց գործակալը:

— Աս ի՞նչ զարմանալի բան է, գոչեց մանկամարդ

աղջիկը, Պոլիս շոգենաւային գործակալը ինծի ըսաւ որ
ուղղակի Նիւ Նորք պիտի երթայինք:

— Ճիշտ է, պատասխանեց գործակալը, ուղղակի
Նիւ Նորք պիտի երթաք մէկ քանի տեղ շոգենաւ փոխելէ
ետքը:

— Աս ի՞նչ խաղաղութիւն է...

— Խաղաղութիւն կամ ո՛չ, աս աս է:

— Ճար չի կայ, միջամտեց Գուրգէն, պէտք է հա-
մակերպիլ:

Եւ Աննիկ համակերպեցաւ: Շարաթ մը անցուց Գուր-
գէնի հետ և պէտք է ըսել որ սիրտը չնեղացաւ:

Օր մըն ալ երիտասարդը «մնաս բարով» ըսաւ իրեն,
իր շոգենաւը եկած էր և կը մեկնէր չէպի Մարսէյլ:

2988-2010

Բ.

Աննիկ առանձնութեան վարժուած չէր, հետեւաբար Գուրգէնը ճամբու դրած՝ նոր ծանօթութիւն մը հաստատեց ուրիշ երիտասարդի մը հետ որ Պոլսէն միասին եկած էր Բիւրէ և որ իր շուրջը կը դառնար քանի մը օրէ ի վեր:

— Ձեր անունը՞:

— Գեղամ: Ձերի՞նք:

— Աննիկ: Ե՞րբ կ'երթաք:

— Ամերիկա:

— Ես ալ նոյնպէս:

— Ի՞նչ երջանկութիւն:

— Երջանկութիւն կամ դժբախտութիւն իրողութիւնը այս է:

— Գրաւ կը դնեմ որ ամուսնանալու կ'երթաք հոն...

— Ճիշտ գուշակեցիք...

— Գրաւ կը դնեմ նաեւ որ Պ. Գուրգէն ձեր սիրահարըն էր:

— Այդ ալ ճիշտ է:

— Գրաւ կը դնեմ նաեւ որ ես ալ ձեր սիրահարը պիտի ըլլամ:

— Այդ ալ չըլլալիք բան մը չէ:

Եւ արդարեւ այդպէս եղաւ:

Վերջապէս օր մըն ալ աւետեցին թէ Ամերիկա մեկնող չոգենաւը եկած էր: Ճամբորդները լեցուեցան մէջը: Գեղամ և Աննիկ իրենք ալ գացին չոգենաւ:

Յունական փոքրիկ չոգենաւ մըն էր որ զիրենք փոխադրեց Բաթրաս:

Հոն ուղեւորները նորէն ելան ցամաք:

— Ե՞րբ պիտի շարունակենք մեր ճամբան դէպի Ամերիկա, հարցուց Աննիկ գործակալին:

— Յայտնի չէ, երբոր չոգենաւ գայ:

Ուղեւորներու մէջ դժգոհութիւնը ծայր աստիճանի հասած էր:

Կը բողոքէին, կը պոռային, կը կանչէին, բայց մտիկ ընող չկար:

Աննիկ ու Գեղամ այդ բողոքներուն չէին մասնակցէր, որովհետեւ երկուքին ալ քսակը լեցուն էր և այդ յապաղումը շատ չէր վնասէր իրենց, մանաւանդ որ Աննիկ շատ համակրած էր Գեղամին և փոխադարձաբար:

Երկու չաբաթ Բաթրաս մնալէ ետքը վերջապէս չոգենաւը եկաւ և ճամբորդները տեղաւորուեցան մէջը:

Այս անգամ ուղղուեցան Ճէնովա ուր օր մը մնալէ ետքը, իբր թէ ճամբանին պիտի շարունակէին դէպի Ամերիկա: Բայց չոգենաւին մեքենան խանգարուեցաւ ճիշտ այն միջոցին ուր Ճէնովա կը մտնէին:

Նաւապետը յայտարարեց որ նորոգութեան համար երկու չաբաթ անհրաժեշտ էր:

— Շոգենաւով Փարիզ երթանք, անկէ Պոռտո կամ Հաւր և այն տեղէն ուրիշ չոգենաւ առնելով կ'երթանք Ամերիկա, առաջարկեց Գեղամ Աննիկին որ քանի մը անգամ Ամերիկա գացած եկած ըլլալով գիտէր ճամբորդութեան դանաղան հնարքները:

— Աղէկ բայց մեր տոմսակները առած ենք, դիտել տուաւ մանկամարդուհին, որ գործնական աղջիկ մըն էր:

— Ես այդ տոմսակները կրնամ ծախել փոքրիկ վնասով մը, Ճէնովայէն Ամերիկա գացող շատ խաւացիներ կան:

— Լաւ ուրեմն...

Եւ Գեղամ իրաւցնէ յաջողեցաւ տոմսակները ծախել, ու երկու առժամեայ սիրահարները ճամբայ ելան դէպի Փարիզ:

Հազիւ չաբաթէ մը ի վեր այդ հաճոյքի ու զեղխուծեան քաղաքը կը գտնուէին, երբ Գեղամ ուրիշ գեղուհի մը գտաւ և անոր հետ անյայտացաւ, երեսի վրայ թողնով Աննիկը:

Բայց մանկամարդ աղջիկը այդ տեսակ լքումներէ վը-
հատող և յուսահատող խառնուածք չունէր: Կեանքը ըմբռ-
նած էր այնպէս ինչպէս որ է, այսինքն շատ ոչինչ և բա-
ւական աղտոտ բան մը:

Երկու օր ետքը Գեղամին տեղ Սահակ մը գտած էր որ
տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը մէկ օրէն միւսը Նիւ
Նորք պիտի երթար:

Փարիզեան հաճոյքները քիչ մը եւս ճաշակելէ ետքը,
գիշեր մըն ալ Աննիկ և Սահակ, չոգենաւով ճամբայ ելան
դէպի Հավր: Հետեւեալ օրն իսկ Ֆրանսական հսկայ անդր-
ատլանտեան մը կը մեկնէր դէպի Նիւ Նորք և այս անգամ
ուղղակի, բառին ամէնէն շիտակ իմաստովը:

Հազիւ ոտքը չոգենաւ դրած՝ Աննիկ անակնկալ մը ու-
նեցաւ. Գեղամ կամրջակին վրայ էր:

— Վա՛յ Աննիկ, այս ի՞նչ հաճելի անակնկալ, գոչեց
երիտասարդը մանկամարդուհիին մօտենալով:

Բայց այս վերջինը չոր շարժումով մը կեցուց զայն:

— Կ'աղաչեմ, ըսաւ, լուրջ եղիւր, հետս մարդ կայ:

— Ո՞վ է այդ մարդը...

— Ազգական մը որուն փարիզի մէջ հանդիպեցայ, Պ.
Սահակը:

Գեղամ ալ ի բերան մնաց:

Ամբողջ ճամբորդութեան տեւողութեանը Աննիկ իր
«ազգական»ին հետ անցուց:

Եւ Գեղամ այսպէս քաղեց իր անհաւատարմութեան
վարձքը:

Վերջապէ՛ս չոգենաւ հասաւ Նիւ Նորք: Աննիկ Հավ-
րէն իր գալուստը հռոգրով իմացուցած էր իր նշանածին,
Արմենակի:

Հազիւ թէ ոտքը ցամաք դրաւ Արմենակ եկաւ գինքը
դիմաւորելու:

Դիւրաւ իրար ճանչցան փոխանակուած լուսանկարնե-
րուն շնորհիւ:

Եւ առաջին վայրկեանէն սիրեցին զիրար:

Մնացածը կրնաք գուշակել:

Տարի մը ետքը, Աննիկ, ընտանիքի պատուաւոր մայր
մը եղած էր:

Ամէնայնի վախճանն է գովելի:

Վ. Ե. Բ. Զ.

